

Gamsız'ın Ölümü Hikayesinde

METİN İÇİ ZAMAN

-BİR UYGULAMA-

Prof. Dr. Rıza FİLİZOK

1) HİKÂYEDEKİ ZAMAN (Olayların zamanı):

Gamsız'ın ölümü hikâyesinde olup bitenleri mantıkî ve kronolojik sırasında kavrarsak, şöyle bir olay kronolojisi elde ederiz:

Gamsız adlı bir köpeğin yavruları belediye tarafından zehirlenerek öldürülür. Gamsız, bir hafta ortadan kaybolur. Döndüğünde artık gamlı bir köpektir ve günlerini okul bahçesindeki öğrencilere sevgi göstererek geçirir. Öğrenci bayramı gününde öğrenciler kıra gitme hazırlıklarını yaparken artık ihtiyarlamış ve yavrularının matemiyile yaşamaktan yorulmuş olan Gamsız belediyenin attığı zehirli ekmeklerden yer. Öğrenciler okul bahçesinde hazırlıklarını tamamladıktan sonra katile halinde yola çıkarlar. Gamsız da geziye katılır. Piknik yerine varılır, gamsız orada hastalanır. Su içmek için dereye koşar, o sırada bir öğrencinin suya düştüğünü görür, onu kurtarır ve dereye ölür.

Bu olayları kronolojik sırasıyla zaman ekseninde şöyle gösterebiliriz:

Gamsız'ın yavrularının zehirlenmesi	Gamsız'ın bir hafta ortadan kaybolması	Gamsız'ın dönüşü	Öğrenci Bayramı sabahı: Gamsız'ın zehirlenmesi,	Öğrencilerin okul bahçesindeki piknik hazırlıkları	Kır yolu	Piknik yeri, Gamsız'ın hastalanması	Irmak kenarı, Gamsız'ın ölümü
A	B	C	D	E	F	G	H

Demek ki olayların tabii akış sırası şu düzen içindedir:

A	B	C	D	E	F	G	H
---	---	---	---	---	---	---	---

Olayların bu düzeni, "hikâyedeki zaman (olayların zamanı)" adını alır.

2) ANLATIMDAKİ ZAMAN:

Anlatımdaki zaman, bilindiği gibi, **DÜZEN**, **SÜRE** ve **SIKLIK** yönünden incelenir. Şimdi bunları tek tek ele alalım:

A) D Ü Z E N :

Yukarıda hikayedeki olayların tabii sırasını inceledik. Buna karşılık, bu hikâyede, anlatımdaki zaman, anlatıcı tarafından farklı bir şekilde **düzen**lenmiştir:

Anlatıcı, hikâyeye, bu olay zincirinin **(E)** safhasından başlamıştır: Önce öğrencilerin okul bahçesindeki piknik hazırlıkları anlatılmış, sonra kır yolunda olanlar **(F)** anlatılmıştır. Kır yolundaki ilerleyiş sürerken anlatıcı bize Gamsız'ın yavrularının zehirlenmesi hikâyesini yani olayın **ABC SAFHALARINI** "GERİYE DÖNÜŞ TEKNİĞİ"yle anlatmıştır. Piknik yerinde olanlar anlatılırken **(G)** tekrar geriye dönüş tekniğiyle öğrenci bayramının sabahına dönmüş, Gamsız'ın zehirlenmesi anlatılmıştır **(D)**. Nihayet, Gamsız'ın öğrenciyi kurtarışı ve ölümü anlatılmıştır **(H)**.

Bu durumda olayların anlatım sırası şu **düzeni** kazanmıştır:

E	F	ABC	G	D	H
---	---	-----	---	---	---

İşte hikâyenin "anlatımdaki zaman"ının "**DÜZEN**"i budur ve bu zaman, her safhanın satır sayısı ile ölçülür.

Bu tablodaki, **yeşil** renkler, normal kronolojik ilerleyişi, **sarı** renkler, geriye dönüşleri dile getirmektedir.

ÖNEMLİ NOT: "Anlatı zamanı tablosu" nun tamamlanması için bu tabloya anlatıcının "süre" ve "sıklık" alanında yaptığı değişiklikleri de ilâve etmek gerekmektedir. Süre ve sıklık araştırması yapıldıktan sonra incelememizin sonunda bu tablo genişletilecektir.

1. UYGULAMA:

GAMSIZ'IN ÖLÜMÜ'NDEKİ HİKAYE ZAMANI ve GERİYE DÖNÜŞLER AŞAĞIDA ŞU RENKLERLE GÖSTERİLMİŞTİR :

Hikâyenin zamanı , (KIRMIZI)

I. Geriye Dönüş : (PEMBE) :

I. Geriye dönüşteki (Gamsız'ın mazisi), hikâye zamanı: (MAVİ)

II. geriye dönüş: (YEŞİL)

GAMSIZ'IN ÖLÜMÜ

O sabah ana mektebinin bahçesinde fevkalade bir telaş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar, bayramlarını -kendi minimini ve paytak adımlarıyla- yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının sökük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Nihayet hazırlık bitti, kafile yola düzeldi. Bir elleriyle, taburda arkadaşlarının ellerini tutuyorlar, ötekiyle -renkli paketler, minimini sepetler içinde-yiyecekleri, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Sokaklarda fazla gürültü, intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş söyletmeğe başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalplerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine "Gamsız" çekiyordu.

Gamsız, sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeğiydi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

Kırmızı ile gösterilen kelimeler hikâye zamanını göstermektedir.

Galiba serseri ve kalender meşrebi için ona mahallede "Gamsız" demişlerdi. Fakat hakikatte o, köpeklerin en gamlısı idi, birkaç sene evvel büyük bir mateme uğramıştı. Dört yavrusunun birden zehirlendiğini, gözünün önünde kıvrana kıvrana öldüğünü görmüştü. Onları götüren süprüntü arabasının arkasından uzak mahallelere gitmiş, bir hafta geri dönmemişti.

Onun bir yerde kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştu.

Fakat kalender ve mütevekkil görünüşüne rağmen o, çok gözü açık bir köpekti. Cinsinin düşmanlarını iyi tanır, hatta bazen onlara inanıyor, zehirli ekmeklerini yiyor, tuzaklarına düşüyor görünerek alay bile ederdi. Binaenaleyh onun bir yerde ölüp kalmasına imkân yoktu.

Nitekim bir hafta sonra tekrar mahalleye gelmişti. Yalnız biraz daha ihtiyar ve düşkün, uzun sarı tüyleri biraz daha çamurlu, bacakları biraz daha berelenmiş olarak...

Bilmem yalan, bilmem doğru, mahalle kadınları onun için bir vak'a anlatırlardı. Gamsız, güya çocuklarının ölümünden sonra yaşamak istememiş... Belediye kulübelerinin karşısında durup boynunu bükmüş, yalvarır gibi kesik kesik uluyarak, çocuklarını öldüren yiyecekten istemiş... Hatta bir defasında zehirlenmiş, fakat ölmemiş...Çok ıztırap çektikten, çok süründükten sonra tekrar ayağa kalkmış...

Gamsız, çocuklarının ölümünden sonra mahalleye darılmış, ana mektebinin arkasındaki viraneye çekilmişti. Sokakta hemen hiç dolaşmaz, yalnız zaman zaman mektebin bahçe duvarından içeri atlar, çocuklarla oynar, öğle vakti onların artıklarını yerdi.

Çocuklara büyüklerden fazla emniyet ettiği, onlardan esaslı bir zarar gelmeyeceğini bildiği için miydi, yoksa onların da -kendi ölmüş küçükleri gibi- masum ve müdafaasız mahlûklar olduğunu hissettiği için mi böyle yapıyordu?

Öğretmenler, bu altın sarısı gözlerinde mahzun bir vefa ile bakan, çocukların her nazına, her cevrine tahammül eden ihtiyar sokak köpeğini kovmamışlar, bilâkis gizli gizli himaye etmişlerdi. Hasılı, Gamsız, mektebin hademesi, kapıcısı nevinden

Geriye dönme:
(Rétrospection ou flash-back):
Gamsız'ın hayatının daha önceki dönemi kısaca anlatılmış, zamanda geriye dönülmüştür: Geriye dönüşte Hikâye etme zamanı olarak "-mıştı" seçilmiştir.

bir emektar, küçüklerin en sevgili bir arkadaşı olmuştu.

Ana mektepleri, insan cemiyetlerinin küçültülmüş numûneleri gibidir. Orada da fakirlik, kılıksızlık, aileye ait bir leke...gibi sebeplerle sosyete haricinde bırakılan, yahut vakitsiz bir inziva meyliyle evinden kaçan "yalnız"lar vardır.

Gamsız bilhassa bu küçük "yalnız"larla arkadaşlık eder, bahçenin bir köşesinde onlarla ağır dolaşır. Küçük kalplerinde söylenemeyecek dentler ve infialler taşıyanlar, onun çamurlu ayaklarını, elleri içine alarak konuşurlardı.

Gamsız, haline göre hasta bakıcılığı bile etmiş, bir gün bahçede koşarken yere yuvarlanan bir minininin berelenmiş dizini diliyle yalamıştı.

Kafile, artık mahalleden çıkmış, yeşil tarlaların arasından geçen bir ince patikaya düşmüştü. Gamsız, en önde, mağrur ve mütevekkil tavrıyla yürüyordu. Fakat nedense bugün onda bir neşesizlik, anlaşılmaz bir durgunluk vardı.

* * *

Nihayet, bayram yerine varıldı. Burası, gölgeler içinde serin bir ırmak kenarıydı. Suların içine yeşil söğütler sarkıyordu.

Küçüklerin velvesinden çayırdaki kuşlar ürküp kaçmıştı. Şimdi gün onların. Koşuşa çığırışa etrafa dağılıyorlar, ağaçlara tırmanıp çimenlerde yuvarlanıyorlardı. Akşama daha dünya kadar zaman olduğunu hesap edemeyerek kuvvetlerini, neşelerini israf ediyorlar, hatta yiyeceklerini, yemişlerini yemeğe başlıyorlardı.

Gamsız da bir aralık canlanmış, çocuklarla beraber oynamak istemişti. Fakat birdenbire durdu, başını kaldırarak acı acı uludu. Sonra yavaş yavaş çekildi, iki büyük taşın arasında kıvrılıp yattı.

Gamsız, hastaydı. Çocuklar derhal bunu fark ettiler. Yemek göturdüler. O, verilen yiyecekleri yemiyor, ara sıra titizleşiyor, yalnız bırakmaları için yalvarır gibi dişlerini çıkararak hafif hafif bağıırıyordu.

Gamsız'ın ıztırabını ve bakışlarındaki perişanlığı öğretmenler de gördüler.

- Yaklaşmayın çocuklar...Hayvandır bu. Belki kudurmuştur, dediler.

Çocukların aldırmadıklarını görerek hademelerden birini nöbetçi bırakmağa mecbur oldular.

* * *

Kronolojiye dönüş

Büyücek öğrencilerden biri -altı, yedi yaşlarında bir kız- birden bire bir şey hatırlayarak bağırmağa başladı:

- Eyvah, Gamsız'ı zehirlediler...Bu sabah, bir şey almak için bakkala gitmişim...Köşe başında, süprütülükte Gamsız'ı gördüm...Öteki köpeklerle beraber bir şey yiyordu...Mutlaka zehirli ekmek yedi.

Öğretmenler, ihtiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık beklemiyorlardı. Fakat çocuğun dediği doğrudu. Gamsız, bütün zehirlenen köpeklerde görülen ihtilâçlarla kıvrınmağa, çırpınmağa başlamıştı.

Çocukların neşesi birdenbire sönmüş, çayıra bir eski mezarlık sükûtu çökmüştü. Bazıları sızıldanıp ağlıyorlardı. Yapılacak bir şey yoktu.

Mektebin pek sevgilisi de olsa, bir köpek yüzünden bir bayramın küçüklere zehir olmasına müsaade edilemezdi. Öğretmenlerden biri:

- Çocuklar, korkmayın... Siz bilmezsiniz...Gamsız, bir kere daha zehirlendi de kurtuldu...Ona bir şey olmaz...Haydi, oyununuza! diye bağırırdı.

Küçükleri, yarı zorla dağıtmağa başladılar. Bazıları ağlamağa devam ediyor, bazıları hocanın sözleriyle kendilerini teselli ederek: "Gamsız, gayretlidir...Bir şey olmaz!" diyorlardı. Hatta küçük ellerini açarak onun için dua edenler bile vardı.

Öğretmenler, nihayet başka bir çare düşündüler. Bayram yerini **iki üç dakika uzakta bir başka açaçlığa nakl etmek...**Battaniyeler, paketler toplandı ve katile, Gamsız'ı yalnız bırakarak hareket etti.

* * *

Çocukların arasında derhal gizli bir teşkilat yapılmıştı. **Üç beş dakikada bir talebeden ikisi kayboluyor, gizlice Gamsız'ı görmeğe giderek ondan haber getiriyordu.** Havadis, derhal küçükler arasında yayılıyor, en miniminileri bile bunu öğretmenlerden saklıyordu.

Bir saat sonra yine acı bir haber geldi. Gamsız, ölmek üzere idi. Saklandığı taş kovuğundan çıkmış, mütemediyen çırpınıyordu. Ağzı, gözü, ayakları kan içindeydi. Artık ne emir, ne tehdit, çocukları zapt edemedi. Hep birden ağlaşıp bağrışarak koşmağa başladılar. Öğretmenler, ikisini, üçünü zorla yakalasa, sekizi, onu kurtulup kaçıyordu.

Mamafih, artık köpeğe yaklaşmadılar. Gamsız'ın çırpınması korkunç bir şeydi. Kâh yerde debeleniyor, ayaklarıyla toprakları kazıyor, kâh kanlı ağzını gökyüzüne kaldırarak, tehdit eder gibi, uğursuz bir sesle uluyordu. Nihayet son bir gayretle toparlandı. İçindeki ateşi teskin için ırmağa doğru koşmağa başladı.

* * *

Irmak kenarındaki ince tahta köprüünün yanında, beş yaşında iki minimini kız vardı. Bunlar, köpeğin tozu

İkinci geriye dönüş

dumana katarak geldiğini görünce korktular. Tahta köprüden karşıya geçmek istediler. Fakat birisi telaş ile ırmağa düştü. Çırpınmağa başladı.

Gamsız, bu kazayı görünce birdenbire durdu. Yolunu değiştirdi. Tahta köprüye koştu. Çocuğun arkasından suya atıldı. Onu ağızıyla eteğinden yakaladı. Öğretmenler yetişinceye kadar onu suyun yüzünde tuttu.

Sonra, artık takati kesilmiş gibi kendini bıraktı. Bir iki kere daldı, etrafındaki suları köpürttü ve öldü. Kaskatı kesilmiş vücudu, suyun hafif akıntısına uyarak yavaş yavaş uzaklaştı.

B) S Ü R E

Anlatıcı, **molalar**, **eksilteler** ve **özetler** yardımıyla hikâyenin akış ritmini değiştirir. Hikâyede molalar yani tasvirler ve anlatıcı yorumları hikâyenin akışını durdurur ve anlatım zamanını genişletir. Eksilteler ise hikâyeye zamanının bir anını atlar, anlatım zamanını daraltır, özetler, olayın akışını hızlandırır. Molalar, eksilteler, özetler yazarın tutumunu ve bakış açısını kavramamız için en uygun alanlardır. Bu üç unsur, anlatım zamanının genişlemesi yahut daralması üzerinde doğrudan etkiler yaratırlar.

2. UYGULAMA:

ANLATIM ZAMANINA AİT OLAN MOLA, EKSİLTİ ve ÖZETler
Gamsız'ın Ölümü hikâyesi üzerinde şu renklerle gösterilmiştir :

YORUM MOLA'ları: **(KIRMIZI)** : Mola, tasvirleri ve yorumları içine alır. Yorum molaları kırmızı renkle gösterilecektir.

TASVİR MOLA'LARI: **(YEŞİL)** : Tasvir molaları yeşil renkle gösterilecektir.

EKSİLTİ'ler: **(PEMBE)** : Hikâye zamanında bulunup, anlatım zamanında bulunmayan anları ifade eder.

ÖZET'ler: **(MAVİ)** : Hızlı anlatımı ifade eder.

Önemli Not : Bilindiği gibi, edebî eserlerde **olay anlatımı, tasvirler, yorumlar** çok zaman iç içedir ve birbirlerinden kolaylıkla ayrılmazlar. Bundan dolayı aşağıdaki tespitleri kesin ve değişmez olarak düşünmemek gerekir. Her okuyucu, bu unsurları kendi anlayışına göre tespit etmelidir. Çünkü, bu tespitler, araştırmacının

tecrübesine ve bakış açısına göre tabii olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Ayrıca aşağıdaki belirlemelerde anlamlı bütün ayrıntılar üzerinde durulmamıştır, sadece bir metodun anlaşılmasına katkı sağlamak amacı güdülmüştür. Aynı çalışma, ihtiyaca göre daha ayrıntılı yahut daha genel olarak yapılabilir.

GAMSIZ'IN ÖLÜMÜ

O sabah ana mektebinin bahçesinde fevkalade bir telaş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

Tasvir molası: (T M)1

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar, bayramlarını -kendi minimini ve paytak adımlarıyla- yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Yorum molası (YM)1

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının söküük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Tasvir molası: (T M)2

Nihayet hazırlık bitti, kafile yola düzüldü. Bir elleriyle, taburda arkadaşlarının ellerini tutuyorlar, ötekiyle -renkli paketler, minimini sepetler içinde- yiyecekleri, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Tasvir molası: (T M)3

Sokaklarda fazla gürültü, intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş

Tasvir molası: (T M)4

söyletmeğe başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalplerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine "Gamsız" çekiyordu.

Gamsız, sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeğiydi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

Galiba serseri ve kalender meşrebi için ona mahallede "Gamsız" demişlerdi. Fakat hakikatte o, köpeklerin en gamlısı idi, birkaç sene evvel büyük bir mateme uğramıştı. Dört yavrusunun birden zehirlendiğini, gözünün önünde kıvrana kıvrana öldüğünü görmüştü. Onları götüren süprüntü arabasının arkasından uzak mahallelere gitmiş, bir hafta geri dönmemişti.

Onun bir yerde kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştu.

Fakat kalender ve mütevekkil görünüşüne rağmen o, çok gözü açık bir köpekti. Cinsinin düşmanlarını iyi tanır, hatta bazen onlara inanıyor, zehirli ekmeklerini yiyor, tuzaklarına düşüyor görünerek alay bile ederdi. Binaenaleyh onun bir yerde ölüp kalmasına imkân yoktu.

Nitekim bir hafta sonra tekrar mahalleye gelmişti. Yalnız biraz daha ihtiyar ve düşkün, uzun sarı tüyleri biraz daha çamurlu, bacakları biraz daha berelenmiş olarak...

Bilmem yalan, bilmem doğru, mahalle kadınları onun için bir vak'a anlatırlardı. Gamsız, güya çocuklarının ölümünden sonra

Tasvir molası: (T M)5

Yorum molası (YM)2

Yorum molası (YM)3

Tasvir molası: (T M)6

yaşamak istememiş... Belediye kulübelerinin karşısında durup boynunu bükmüş, yalvarır gibi kesik kesik uluyarak, çocuklarını öldüren yiyecekten istemiş... Hatta bir defasında zehirlenmiş, fakat ölmemiş...Çok ızdırıp çektikten, çok süründükten sonra tekrar ayağa kalkmış...

Gamsız, çocuklarının ölümünden sonra mahalleye darılmış, ana mektebinin arkasındaki viraneye çekilmişti. Sokakta hemen hiç dolaşmaz, yalnız zaman zaman mektebin bahçe duvarından içeri atlar, çocuklarla oynar, öğle vakti onların artıklarını yerdi.

Çocuklara büyüklerden fazla emniyet ettiği, onlardan esaslı bir zarar gelmeyeceğini bildiği için miydi, yoksa onların da -kendi ölmüş küçükleri gibi- masum ve müdafaasız mahlûklar olduğunu hissettiği için mi böyle yapıyordu?

Öğretmenler, bu altın sarısı gözlerinde mahzun bir vefa ile bakan, çocukların her nazına, her cevrine tahammül eden ihtiyar sokak köpeğini kovmamışlar, bilâkis gizli gizli himaye etmişlerdi. Hasılı, Gamsız, mektebin hademesi, kapıcısı nevinden bir emektar, küçüklerin en sevgili bir arkadaşı olmuştu.

Ana mektepleri, insan cemiyetlerinin küçültülmüş numûneleri gibidir. Orada da fakirlik, kılıksızlık, aileye ait bir leke...gibi sebeplerle sosyete haricinde bırakılan, yahut vakitsiz bir inziva meyliyle evinden kaçan "yalnız"lar vardır.

Gamsız bilhassa bu küçük "yalnız"larla arkadaşlık eder, bahçenin bir köşesinde onlarla ağır ağır dolaşırdı. Küçük kalplerinde söylenemeyecek dentler ve infialler taşıyanlar, onun çamurlu ayaklarını, elleri içine alarak konuşurlardı.

Gamsız, haline göre hasta bakıcılığı bile etmiş, bir gün bahçede koşarken yere yuvarlanan bir minimininin berelenmiş dizini diliyle yalamıştı.

Kafile, artık mahalleden çıkmış, yeşil tarlaların arasından geçen bir ince patikaya düşmüştü. Gamsız, en önde, mağrur ve mütevekkil tavırla yürüyordu. Fakat nedense bugün onda bir neşesizlik, anlaşılmaz bir durgunluk vardı.

Yorum molası (YM)4

ÖZET (Tasvir ve yorumla birlikte): (Ö)1

Yorum molası (YM)5

ÖZET (Tasvir ve yorumla birlikte): (Ö)2

• **

Nihayet, bayram yerine varıldı. Burası, gölgeler içinde serin bir ırmak kenarıydı. Suların içine yeşil söğütler sarkıyordu.

Küçüklerin velvelesinden çayırdaki kuşlar ürküp kaçmıştı. Şimdi gün onların. Koşuşa çığırışa etrafa dağılıyorlar, ağaçlara tırmanıp çimenlerde yuvarlanıyorlardı. Akşama daha dünya kadar zaman olduğunu hesap edemeyerek kuvvetlerini, neşelerini israf ediyorlar, hatta yiyeceklerini, yemişlerini yemeğe başlıyorlardı.

Gamsız da bir aralık canlanmış, çocuklarla beraber oynamak istemişti. Fakat birdenbire durdu, başını kaldırarak acı acı uludu. Sonra yavaş yavaş çekildi, iki büyük taşın arasında kıvrılıp yattı.

Gamsız, hastaydı. Çocuklar derhal bunu fark ettiler. Yemek götürdüler. O, verilen yiyecekleri yemiyor, ara sıra titizleşiyor, yalnız bırakmaları için yalvarır gibi dişlerini çıkararak hafif hafif bağıırıyordu.

Gamsız'ın ızdırabını ve bakışlarındaki perişanlığı öğretmenler de gördüler.

-Yaklaşmayın çocuklar...Hayvandır bu. Belki kudurmuştur, dediler.

Çocukların aldırmadıklarını görenek hademelerden birini nöbetçi bırakmağa mecbur oldular.

• **

Bu üç yıldız, anlatıda bir **EKSİLTİ** anlamına gelmektedir. Anlatıcı uzayan yolculuğun önemsiz olaylarını böylece atladığını bize haber vermektedir.

Eksilti (E)1

Tasvir molası: (T M)7

Bu üç yıldız, anlatıda bir **EKSİLTİ** anlamına gelmektedir.

Eksilti (E)2

Büyücek öğrencilerden biri -altı, yedi yaşlarında bir kız- birden bire bir şey hatırlayarak bağırmağa başladı:

-Eyyah, Gamsız'ı zehirlediler...Bu sabah, bir şey almak için bakkala gitmiştim...Köşe başında, süprütülükte Gamsız'ı gördüm...Öteki köpeklerle beraber bir şey yiyordu...Mutlaka zehirli ekmek yedi.

Öğretmenler, ihtiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık beklemiyorlardı. **Fakat çocuğun dediği doğrudu. Gamsız, bütün zehirlenen köpeklerde görülen ihtilâçlarla kıvrınmağa, çırpınmağa başlamıştı.**

Çocukların neşesi birdenbire sönmüş, çayıra bir eski mezarlık sükûtu çökmüştü. Bazıları sızıldanıp ağlıyorlardı. Yapılacak bir şey yoktu.

Mektebin pek sevgilisi de olsa, bir köpek yüzünden bir bayramın küçüklere zehir olmasına müsaade edilemezdi. Öğretmenlerden biri:

-Çocuklar, korkmayın... Siz bilmezsiniz...Gamsız, bir kere daha zehirlendi de kurtuldu...Ona bir şey olmaz...Haydi, oyununuza! Diye bağırırdı.

Küçükleri, yarı zorla dağıtmağa başladılar. Bazıları ağlamağa devam ediyor, bazıları hocanın sözleriyle kendilerini teselli ederek: "Gamsız, gayretlidir...Bir şey olmaz!" diyorlardı. Hatta küçük ellerini açarak onun için dua edenler bile vardı.

Öğretmenler, nihayet başka bir çare düşündüler. Bayram yerini iki üç dakika uzakta bir başka ağaçlığa nakl etmek...Battaniyeler, paketler toplandı ve kafiye, Gamsız'ı yalnız bırakarak hareket etti.

• * *

Çocukların arasında derhal gizli bir teşkilat yapılmıştı. Üç beş dakikada bir talebeden ikisi kayboluyor, gizlice Gamsız'ı görmeğe giderek ondan haber getiriyordu. Havadis, derhal küçükler

Yorum molası (YM)6

Bu üç yıldız, anlatıda bir **EKSİLTİ** anlamına gelmektedir.
Eksilti (E)3

ÖZET : (Ö)3

arasında yayılıyor, en miniminileri bile bunu öğretmenlerden saklıyordu.

Bir saat sonra yine acı bir haber geldi. Gamsız, ölmek üzere idi. Saklandığı taş kovuğundan çıkmış, mütemadiyen çırpınıyordu. Ağız, gözü, ayakları kan içindeydi. Artık ne emir, ne tehdit, çocukları zapt edemedi. Hep birden ağlaşıp bağışarak koşmağa başladılar. Öğretmenler, ikisini, üçünü zorla yakalasa, sekizi, onu kurtulup kaçıyordu.

Mamafih, artık köpeğe yaklaşmadılar. Gamsız'ın çırpınması korkunç bir şeydi. Kâh yerde debeleniyor, ayaklarıyla toprakları kazıyor, kâh kanlı ağızını gökyüzüne kaldırarak, tehdit eder gibi, uğursuz bir sesle uluyordu. Nihayet son bir gayretle toparlandı. İçindeki ateşi teskin için ırmağa doğru koşmağa başladı.

Tasvir molası: (T M)8

• **

İrmak kenarındaki ince tahta köprüünün yanında, beş yaşında iki minimini kız vardı. Bunlar, köpeğin tozu dumana katarak geldiğini görünce korktular. Tahta köprüden karşıya geçmek istediler. Fakat birisi telaş ile ırmağa düştü. Çırpınmağa başladı.

Gamsız, bu kazayı görünce birdenbire durdu. Yolunu değiştirdi. Tahta köprüye koştu. Çocuğun arkasından suya atıldı. Onu ağızla eteğinden yakaladı. Öğretmenler yetişinceye kadar onu suyun yüzünde tuttu.

Sonra, artık takati kesilmiş gibi kendini bıraktı. Bir iki kere daldı, etrafındaki suları köpürttü ve öldü. Kaskatı kesilmiş vücudu, suyun hafif akıntısına uyarak yavaş yavaş uzaklaştı.

Bu üç yıldız, anlatıda bir **EKSİLTİ** anlamına gelmektedir.
Eksilti (E)4

Gamsız'ın Ölümü hikâyesinde anlatı zamanı genişleten bölümler yukarıdaki şemaya göre şunlardır:

TM1,YM1,TM2,TM3,TM4,TM5,YM2,YM3,TM6,YM4,YM5,TM7,YM6,TM8

Gamsız'ın Ölümü hikâyesinde anlatı zamanı daraltan bölümler yukarıdaki şemaya göre şunlardır:

Ö1,Ö2,E1,E2,E3,Ö3,E4.

Bu tablodan şu sonuca varıyoruz: Anlatıcı, sekiz yerde tasvirle, altı yerde yorumla hikâyenin zamanını durdurmuş, anlatım zamanını ise genişletmiştir. Diğer taraftan dört defa olayları atlamış, üç defa ise olayları özetleyerek geçmiştir. Bir defa bunu tespit ettikten sonra bunların yorumlanması oldukça kolaydır. Her araştırmacı bunları kendi bakış açısına göre kolayca değerlendirebilir:

Anlatıcı bu hikâyede, süre üzerinde oynarken en fazla tasvirlerden yararlanmış. Tasvirleri bilhassa arka plan anlatımı için kullanmıştır. İkinci olarak, anlatıcı sık sık yorumlara başvurarak kendi düşüncelerini ve duygularını hikâyeye aktarmıştır. Olayların anlatımında ise seçici davranmış, dört defa gerekmeyen sahneleri atlamış, üç defa özete başvurmuştur. Bu seçimleri onun tercihlerini, sanat anlayışını vb. yansıtır.

C) SIKLIK

Üç tipi vardır:

- A) Eşitlik Kipi: Diyaloglarda ortaya çıkar.
- B) Çoğaltma Kipi: Bir defa olanın birden çok anlatımından doğar.
- C) Azaltma Kipi: Birçok defa olanın bir defada anlatılmasından doğar.

Anlatıcı, Gamsız'ın Ölümü hikâyesini anlatırken bu üç kipten de yararlanmış.

3. UYGULAMA:

KODLAMA :

Eşitlik kipi: (MAVİ)

Çoğaltma kipi: (YEŞİL)

Azaltma Kipi: (KIRMIZI)

GAMSIZ'IN ÖLÜMÜ

O sabah ana mektebinin bahçesinde fevkalade bir telaş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kabile kabile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar, bayramlarını -kendi minimini ve paytak adımlarıyla- yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. **Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı.** Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının söküük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Nihayet hazırlık bitti, kabile yola düzüldü. Bir elleriyle, taburda arkadaşlarının ellerini tutuyorlar, ötekiyle -renkli paketler, minimini sepetler içinde- yiyecekleri, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Sokaklarda fazla gürültü, intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş söyletmeğe başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalplerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine "Gamsız" çekiyordu.

Gamsız, sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeği idi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

Azaltma kipi (A)1

Azaltma kipi (A)2

Galiba serseri ve kalender meşrebi için ona mahallede "Gamsız" demişlerdi. Fakat hakikatte o, köpeklerin en gamlısı idi, birkaç sene evvel büyük bir mateme uğramıştı. Dört yavrusunun birden zehirlendiğini, gözünün önünde kıvrana kıvrana öldüğünü görmüştü. Onları götüren süprüntü arabasının arkasından uzak mahallelere gitmiş, bir hafta geri dönmemişti.

Onun bir yerde kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştu.

Fakat kalender ve mütevekkil görünüşüne rağmen o, çok gözü açık bir köpekti. Cinsinin düşmanlarını iyi tanır, hatta bazen onlara inanıyor, zehirli ekmeklerini yiyor, tuzaklarına düşüyor görünerek alay bile ederdi. Binaenaleyh onun bir yerde ölüp kalmasına imkân yoktu.

Nitekim bir hafta sonra tekrar mahalleye gelmişti. Yalnız biraz daha ihtiyar ve düşkün, uzun sarı tüyleri biraz daha çamurlu, bacakları biraz daha berelenmiş olarak...

Bilmem yalan, bilmem doğru, mahalle kadınları onun için bir vak'a anlatırlardı. Gamsız, güya çocuklarının ölümünden sonra yaşamak istememiş... Belediye kulübelerinin karşısında durup boynunu bükmüş, yalvarır gibi kesik kesik uluyarak, çocuklarını öldüren yiyecekte istemiş... Hatta bir defasında zehirlenmiş, fakat ölmemiş...Çok ızdırıp çektikten, çok süründükten sonra tekrar ayağa kalkmış...

Gamsız, çocuklarının ölümünden sonra mahalleye darılmış, ana mektebinin arkasındaki viraneye çekilmişti. **Sokakta hemen hiç dolaşmaz, yalnız zaman zaman mektebin bahçe duvarından içeri atlar, çocuklarla oynar, öğle vakti onların artıklarını yerdi.**

Çocuklara büyüklerden fazla emniyet ettiği, onlardan esaslı bir zarar gelmeyeceğini bildiği için miydi, yoksa onların da -kendi ölmüş küçükleri gibi- masum ve müdafaasız mahlûklar olduğunu hissettiği için mi böyle yapıyordu?

Öğretmenler, bu altın sarısı gözlerinde mahzun bir vefa ile bakan, çocukların her nazına, her cevrine tahammül eden ihtiyar sokak köpeğini kovmamışlar, bilâkis gizli gizli himaye etmişlerdi. Hasılı, Gamsız, mektebin hademesi, kapıcısı nevinden bir emektar, küçüklerin en sevgili bir arkadaşı olmuştu.

Ana mektepleri, insan cemiyetlerinin küçültülmüş numûneleri gibidir. Orada da fakirlik,

Çoğaltma kipi (Ç)1
(Gamsız'ın yavrularının zehirlenmesinden sonraki hayatı bir de mahalleli gözünden anlatılmıştır.)

Azaltma kipi (A)3

kılıksızlık, aileye ait bir leke...gibi sebeplerle sosyete haricinde bırakılan, yahut vakitsiz bir inziva meyliyle evinden kaçan "yalnız"lar vardır.

Gamsız bilhassa bu küçük "yalnız"larla arkadaşlık eder, bahçenin bir köşesinde onlarla ağır ağır dolaşır. Küçük kalplerinde söylenemeyecek dertler ve infialler taşıyanlar, onun çamurlu ayaklarını, elleri içine alarak konuşurlardı.

Gamsız, haline göre hasta bakıcılığı bile etmiş, bir gün bahçede koşarken yere yuvarlanan bir minimininin berelenmiş dizini diliyle yalamıştı.

Kafile, artık mahalleden çıkmış, yeşil tarlaların arasından geçen bir ince patikaya düşmüştü. Gamsız, en önde, mağrur ve mütevekkil tavırla yürüyordu. Fakat nedense bugün onda bir neşesizlik, anlaşılmaz bir durgunluk vardı.

* * *

Nihayet, bayram yerine varıldı. Burası, gölgeler içinde serin bir ırmak kenarıydı. Suların içine yeşil söğütler sarkıyordu.

Küçüklerin velvelesinden çayırdaki kuşlar ürküp kaçmıştı. Şimdi gün onların. Koşuşa çığırışa etrafa dağılıyorlar, ağaçlara tırmanıp çimenlerde yuvarlanıyorlardı. Akşama daha dünya kadar zaman olduğunu hesap edemeyerek kuvvetlerini, neşelerini israf ediyorlar, hatta yiyeceklerini, yemişlerini yemeğe başlıyorlardı.

Gamsız da bir aralık canlanmış, çocuklarla beraber oynamak istemişti. Fakat birdenbire durdu, başını kaldırarak acı acı uludu. Sonra yavaş yavaş çekildi, iki büyük taşın arasında kıvrılıp yattı.

Gamsız, hastaydı. Çocuklar derhal bunu fark ettiler. Yemek göturdüler. **O, verilen yiyecekleri yemiyor, ara sıra titizleşiyor, yalnız bırakmaları için yalvarır gibi dişlerini çıkararak hafif hafif bağırıyordu.**

Gamsız'ın ızdırabını ve bakışlarındaki perişanlığı öğretmenler de gördüler.

- **Yaklaşmayın çocuklar...Hayvandır bu. Belki kudurmuştur**, dediler.

Çocukların aldırmadıklarını görerak hademelerden birini nöbetçi bırakmağa mecbur oldular.

Azaltma kipi (A)4

Azaltma kipi (A)5

Eşitlik kipi (EŞ)1

* * *

Büyücek öğrencilerden biri -altı, yedi yaşlarında bir kız- birden bire bir şey hatırlayarak bağırmağa başladı:

- **Eyvah, Gamsız'ı zehirlediler...Bu sabah, bir şey almak için bakkala gitmiştim...Köşe başında, süprütülükte Gamsız'ı gördüm...Öteki köpeklerle beraber bir şey yiyordu...Mutlaka zehirli ekmek yedi.**

Öğretmenler, ihtiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık beklemiyorlardı. Fakat çocuğun dediği doğruydu. Gamsız, bütün zehirlenen köpeklerde görülen ihtilâçlarla kıvrınmağa, çırpınmağa başlamıştı.

Çocukların neşesi birdenbire sönmüş, çayıra bir eski mezarlık sükûtu çökmüştü. Bazıları sızıldanıp ağlıyorlardı. Yapılacak bir şey yoktu.

Mektebin pek sevgilisi de olsa, bir köpek yüzünden bir bayramın küçüklere zehir olmasına müsaade edilemezdi. Öğretmenlerden biri:

- **Çocuklar, korkmayın... Siz bilmezsiniz...Gamsız, bir kere daha zehirlendi de kurtuldu...Ona bir şey olmaz...Haydi, oyununuzal diye bağırırdı.**

Küçükleri, yarı zorla dağıtmağa başladılar. **Bazıları ağlamağa devam ediyor, bazıları hocanın sözleriyle kendilerini teselli ederek: "Gamsız, gayretlidir...Bir şey olmaz!" diyorlardı. Hatta küçük ellerini açarak onun için dua edenler bile vardı.**

Öğretmenler, nihayet başka bir çare düşündüler. Bayram yerini iki üç dakika uzakta bir başka ağaçlığa nakl etmek... Battaniyeler, paketler toplandı ve katile, Gamsız'ı yalnız bırakarak hareket etti.

* * *

Çocukların arasında derhal gizli bir teşkilat yapılmıştı. **Üç beş dakikada bir talebeden ikisi kayboluyor, gizlice Gamsız'ı görmeğe giderek ondan haber getiriyordu. Havadis, derhal küçükler arasında yayılıyor, en miniminileri bile bunu öğretmenlerden saklıyordu.**

Bir saat sonra yine acı bir haber geldi. Gamsız, ölmek üzere idi. Saklandığı taş

Eşitlik kipi (EŞ)3

Azaltma kipi (A)6

Azaltma kipi (A)7

kovuğundan çıkmış, mütemadiyen çırpınıyordu. Ağzı, gözü, ayakları kan içindeydi. Artık ne emir, ne tehdit, çocukları zapt edemedi. Hep birden ağlaşıp bağışarak koşmağa başladılar. Öğretmenler, ikisini, üçünü zorla yakalasa, sekizi, onu kurtulup kaçıyordu.

Mamafih, artık köpeğe yaklaşmadılar. Gamsız'ın çırpınması korkunç bir şeydi. Kâh yerde debeleniyor, ayaklarıyla toprakları kazıyor, kâh kanlı ağzını gökyüzüne kaldırarak, tehdit eder gibi, uğursuz bir sesle uluyordu. Nihayet son bir gayretle toparlandı. İçindeki ateşi teskin için ırmağa doğru koşmağa başladı.

* * *

Irmak kenarındaki ince tahta köprüünün yanında, beş yaşında iki minimini kız vardı. Bunlar, köpeğin tozu dumana katarak geldiğini görünce korktular. Tahta köprüden karşıya geçmek istediler. Fakat birisi telaş ile ırmağa düştü. Çırpınmağa başladı.

Gamsız, bu kazayı görünce birdenbire durdu. Yolunu değiştirdi. Tahta köprüye koştu. Çocuğun arkasından suya atıldı. Onu ağziyla eteğinden yakaladı. Öğretmenler yetişinceye kadar onu suyun yüzünde tuttu.

Sonra, artık takati kesilmiş gibi kendini bıraktı. Bir iki kere daldı, etrafındaki suları köpürttü ve öldü. Kaskatı kesilmiş vücudu, suyun hafif akıntısına uyarak yavaş yavaş uzaklaştı.

Bu hikâyedeki sıklık dağılımı yukarıdaki tabloya göre şöyle gösterilebilir:

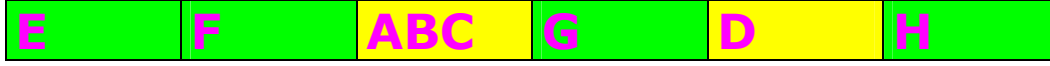
A1, A2,Ç1,A3,A4,A5,EŞ1,EŞ2,EŞ3,A6,A7

Yani anlaticı, azaltma kipini altı defa, çoğaltma kipini bir defa, eşitlik kipini üç defa kullanmıştır.

Bütün bunların ayrıntılı yorumlanması, bu yazıdaki amacımızın dışındadır. Ancak şu kadarını söyleyelim: Reşat Nuri, bu hikâyesinde çok zor bir işin üstesinden gelmiştir: Bu zor iş, bir kalabalığın, kalabalık bir grubun bir gününün anlatılmasındaki güçlüklüktür. Yazarın bunu başarmak için, bulduğu yöntem ise azaltma kipini sık sık kullanmak olmuştur.

Şimdi, Gamsız'ın Ölümü hikâyesinin anlatım zamanının unsurlarını bir bütün halinde gösterebiliriz:

1) Anlatım Zamanın düzeni :

2) Anlatım Zamanın süresi yahut ritmi:

Gamsız'ın Ölümü hikâyesinde anlatı zamanı genişleten bölümler yukarıdaki şemaya göre şunlardır:

TM1,YM1,TM2,TM3,TM4,TM5,YM2,YM3,TM6,YM4,YM5,TM7,YM6,TM8

Gamsız'ın Ölümü hikâyesinde anlatı zamanı daraltan bölümler yukarıdaki şemaya göre şunlardır:

Ö1,Ö2,E1,E2,E3,Ö3,E4.

3) Anlatım Zamanın Sıklığı:

A1, A2,Ç1,A3,A4,A5,EŞ1,EŞ2,EŞ3,A6,A7

Başarılı bir metin analizi için önce örneklerini verdiğimiz bütün bu hazırlık çalışmalarının yapılması gerekmektedir. İkinci adım, bunların birbiriyle ilişkisini kavramak ve eserin bütünlüğü ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmalar bazılarını yorucu ve anlamsız görünse aslında hiç de öyle değildir. Çağımızda metinle ilgili bütün yorumların bu tip ön araştırmalara dayanması zorunluluğu vardır. En acı gerçek ise bu tip araştırmaların Batı

eğitiminde orta đretim düzeyinde dahi yapılır olması, ama ülkemizde niversite düzeyinde dahi yadırganır olmasıdır. Sabırlı okurlarımız için bir başka yazımızda daha sonraki adımları ele alacağız.

©<http://www.ege-edebiyat.org>